

Prateći materijal

Mračne senke Novog Sada

Sufinansira
Evropska unija

Naziv ture: Mračne senke Novog Sada

Opšte informacije

- **Glavne teme:** teška istorija i pamćenje, religija i identitet, mitovi, legende i naracije, istina naspram tumačenja, građanska odgovornost u sećanju na prošlost
- **Ciljna publika:** Mladi uzrasta 16–30 godina (mešovite grupe, bez potrebnog predznanja)
- **Jezici:** engleski, francuski, nemački, srpski, mađarski, poljski
- **Grad / Država:** Novi Sad, Srbija
- **Polazna lokacija:** Novi Sad, Sinagoga
- **Dužina:** 7,8 km
- **Procenjeno trajanje:** ~160 minuta
Pre ture: 15 minuta
Tokom ture: ~130 minuta
Nakon ture: 15–20 minuta
- **Potreban materijal (osnovni i opcioni):** telefon, udobne cipele, baterijska lampa i voda (opciono)
- **Nivo pristupačnosti (vrlo lako – lako – srednje – teško):** srednje

Prateći materijal

Ciljevi učenja

Opis

Ova tura istražuje skrivene slojeve istorije Novog Sada kroz religiju, rat, mitove, simbole i kolektivno pamćenje. Obilaskom istorijskih mesta i lokacija povezanih sa lokalnim legendama, učesnici razmišljaju o tome kako istorija, pripovedanje i javno pamćenje oblikuju identitet grada.

Ciljevi učenja

Do kraja ture, učesnici će moći da:

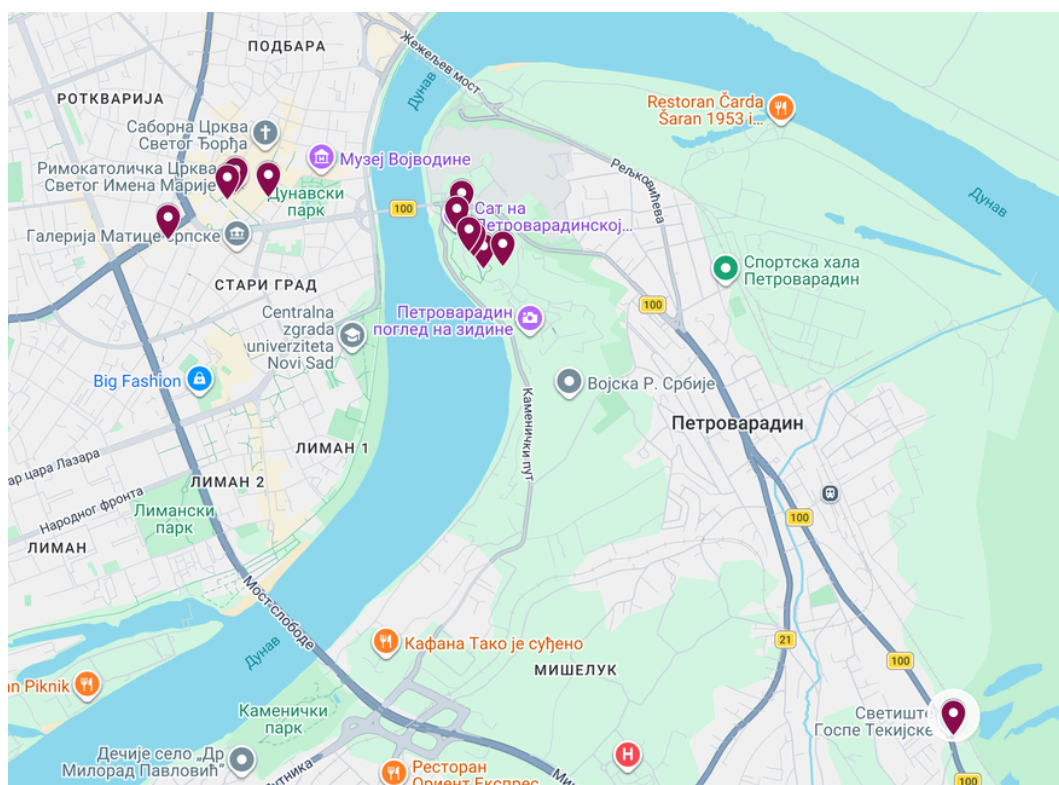
prepoznaju kako istorija, mitovi i kolektivno pamćenje oblikuju identitet Novog Sada;

razlikuju istorijske činjenice od lokalnih legendi;

razmisle o značaju očuvanja teških istorija i kulturnog nasleđa;

prepoznaju ulogu kritičkog mišljenja u tumačenju istorijskih naracija i javnog pamćenja.

Praktične informacije

Prateći materijal

Pristupačnost

Stanica	Pristupačnost	Pristupačna opcija
1. Novosadska sinagoga	 Potpuno pristupačno, ravan pločnik	—
2. Katolička porta	 Potpuno pristupačna pešačka zona	—
3. Ulica Ilije Ognjanovića	 Pristupačna pešačka ulica	—
4. Trg slobode	 Potpuno pristupačan, ravan trg	—
5. Podgrađe – Mračni gavran	Uglavnom pristupačno, kaldrma i uspon	Pristupačna ruta dostupna preko Beogradske ulice.
6. Sat na tvrđavi	 Srednje – uzbrdica i kaldrma	Dostupno glavnim putem tvrđave bez stepenica.
7. Podzemne vojne galerije	 Ograničena pristupačnost (neravan teren, slabo osvetljenje, skućeni prostori)	Učesnici mogu ostati na ulazu u galeriju dok vodič daje tumačenje.
8. Legenda o „Petiju”	 Uglavnom pristupačno, neravne staze tvrđave	Pratite glavne staze tvrđave da biste izbegli težak teren.
9. Enigma malteškog krsta	 Uglavnom pristupačno, kaldrmisane površine	Pristupačno glavnom pešačkom rutom.
10. Tunel ispod Dunava	 Uglavnom pristupačno, neravan teren tvrđave	Pristupačne delove razgledajte sa označene javne staze.
11. Crkva na Tekijama	 Uglavnom pristupačno, popločani trotoari	Pristupačno sa glavnog puta i pešačkih staza.

Prateći materijal

Bezbe

dnost

Bezbednost učesnika je prioritet tokom cele ture. Ruta je osmišljena tako da prati pristupačne javne staze; međutim, pojedine lokacije, poput Petrovaradinske tvrđave i podzemnih galerija, mogu imati neravan teren, slabo osvetljenje i skućene prostore.

Učesnici su dužni da:

sve vreme ostanu u grupi, naročito u manje posećenim ili zatvorenim prostorima

prate uputstva moderatora/vodiča

nose udobne cipele pogodne za hodanje (~5–6 km)

ponesu vodu i redovno se hidriraju

koriste baterijsku lampu na telefonu kada je potrebno u mračnijim delovima

Pre ture

Pre početka ture, učesnici se upoznaju sa glavnom temom, ciljevima i strukturom iskustva.

Održaće se kratko uvodno izlaganje koje uključuje:

Pregled koncepta ture (pamćenje, mitovi, skrivene naracije)

Očekivano trajanje, dužinu i rutu

Uputstva o bezbednosti i pravila grupe

Potreban materijal (telefon, voda, udobne cipele, opcionalno baterijska lampa)

Učesnici se takođe podstiču da:

razmisle o svom postojećem znanju o Novom Sadu

razmotre kako se istorija pamti i tumači

budu otvoreni za razgovor, kritičko mišljenje i različite perspektive

Zanimljivo uvodno pitanje ili aktivnost mogu se iskoristiti da probude radoznalost i zadaju ton turi.

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 1: Novosadska sinagoga – sećanje na procvat i stradanje

Saveti za vođenje

Pre čitanja teksta, pitajte učesnike kakva sećanja istorijske građevine mogu da sačuvaju. Pozovite ih da posmatraju arhitekturu i razmisle o tome kako se namena nekog mesta može menjati tokom vremena, a da ono i dalje čuva svoj istorijski značaj.

Napomene o kulturnom nasleđu

Podignuta početkom 20. veka, Novosadska sinagoga je jedno od najvažnijih mesta jevrejskog nasleđa u gradu. Danas služi kao kulturni prostor, pokazujući kako istorijska mesta mogu čuvati sećanje na nekadašnje zajednice, istovremeno doprinoseći savremenom kulturnom životu.

Pitanja za razmišljanje

Kako istorijske građevine mogu čuvati kolektivno pamćenje?

Treba li istorijska mesta da dobiju nove funkcije ili da ostanu nepromenjena?

Zašto je važno sećati se zajednica kojih više nema?

Stanica 2: Katolička porta – duhovna moć

Saveti za vođenje

Pozovite učesnike da posmatraju prostor i opišu kako se danas koristi. Zamolite ih da razmisle mogu li javni prostori povezani sa religijom da odražavaju i šire istorijske i društvene promene, pre nego što uvedete istorijsku pozadinu.

Napomene o kulturnom nasleđu

Katolička porta je dugo važan verski i javni prostor u Novom Sadu. Tokom vekova, svedočila je razdobljima mira, sukoba, obnove i života zajednice, ilustrujući kako sveta mesta često postaju deo šire istorijske priče grada.

Pitanja za razmišljanje

Kako jedno mesto može imati različita značenja za različite generacije?

Kakvu ulogu verska mesta imaju u očuvanju istorije?

Kako istorijski događaji utiču na to kako danas doživljavamo javne prostore?

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 3: Ulica Ilije Ognjanovića – prva filmska potera

Saveti za vođenje

Pre čitanja teksta, zamolite učesnike da posmatraju ulicu i zamisle kako je izgledala pre više od jednog veka. Podstaknite ih da razmisle kako obična mesta mogu postati poprište i istorijskih događaja i izmišljenih priča.

Napomene o kulturnom nasleđu

Ulica Ilije Ognjanovića jedna je od istorijskih ulica Novog Sada, poznata po svojim pasažima i tradicionalnoj arhitekturi. Ona predstavlja i važan deo istorije srpskog filma, jer su ovde snimane scene iz jednog od najranijih igranih filmova u zemlji, povezujući svakodnevni gradski život sa kulturnim pamćenjem.

Pitanja za razmišljanje

Kako filmovi mogu uticati na to kako pamtimo neko mesto?

Može li fikcija postati deo kulturnog nasleđa grada?

Koje bi priče današnje ulice mogle da ispričaju u budućnosti?

Stanica 4: Trg slobode – skriveni sukobi

Saveti za vođenje

Pozovite učesnike da posmatraju trg i porazgovaraju o tome kakvi se javni događaji obično tu odvijaju. Zatim ih podstaknite da razmisle kako isti prostor može nositi i sećanja na sukobe, političke promene i društvene preobražaje.

Napomene o kulturnom nasleđu

Trg slobode je dugo političko i društveno središte Novog Sada. Kroz istoriju je svedočio javnim proslavama, demonstracijama i razdobljima političkih promena, čineći ga mestom na kome se kolektivno pamćenje i građanski život i dalje prepliću.

Pitanja za razmišljanje

Kako javni prostori mogu čuvati sećanja na sukobe?

Zašto je važno sećati se teških trenutaka u istoriji grada?

Kako gradski trgovi doprinose kolektivnom identitetu?

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 5: Podgrađe – senke prošlosti – mračni „Gavran”

Saveti za vođenje

Zamolite učesnike da posmatraju uske ulice, dvorišta i atmosferu Podgrađa. Pozovite ih da razmisle zašto se pojedina mesta vezuju za legende i tajanstvene priče, čak i kada ima malo istorijskih dokaza.

Napomene o kulturnom nasleđu

Podgrađe se razvilo kao naselje zanatlija, trgovaca i vojnika koji su živeli pod Petrovaradinskom tvrđavom. Vremenom su njegova jedinstvena arhitektura i istorijsko okruženje nadahnuli lokalne legende, odražavajući kako svakodnevna mesta mogu postati deo folklor i kolektivne mašte grada.

Pitanja za razmišljanje

Zašto pojedina mesta bivaju okružena legendama?

Kako folklor može uticati na identitet zajednice?

Koja je razlika između istorijskog dokaza i lokalnog predanja?

Stanica 6: Sat na tvrđavi – pijani sat

Saveti za vođenje

Pre nego što ispričate priču, zamolite učesnike da posmatraju sat i pogode zašto njegove kazaljke izgledaju neobično. Nakon razgovora o njihovim idejama, objasnite i njegovu praktičnu svrhu i vezu sa istorijom tvrđave.

Napomene o kulturnom nasleđu

Kula sa satom na Petrovaradinu jedna je od najpoznatijih znamenitosti Novog Sada. Njen prepoznatljivi sat osmišljen je da lađarima pomogne da očitaju vreme sa Dunava, dok je sama kula svedočila ratovima, bombardovanju i obnovi grada, postavši simbol otpornosti i kontinuiteta.

Pitanja za razmišljanje

Kako jedan spomenik može predstavljati i svakodnevni život i istorijski sukob?

Zašto pojedine znamenitosti postaju simboli grada?

Čemu nas istorijski spomenici mogu naučiti o otpornosti?

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 7: Podzemne vojne galerije – lovci na duhove

Saveti za vođenje

Pre ulaska u galerije ili razgovora o njima, pitajte učesnike kako, po njihovom mišljenju, podzemni prostori utiču na osećanja ljudi. Podstaknite ih da razmisle zašto napuštena ili skrivena mesta često nadahnjuju mitove, misteriju i maštu.

Napomene o kulturnom nasleđu

Podzemne vojne galerije Petrovaradinske tvrđave izgrađene su kao deo odbrambenog sistema tvrđave. Nekada korišćene za vojnu strategiju i kretanje, danas su važno mesto nasleđa na kome se spajaju istorija, arhitektura i lokalne legende.

Pitanja za razmišljanje

Zašto podzemni prostori često nadahnjuju mitove i legende?

Kako istorijska mesta mogu postati simboli misterije?

Kakvu ulogu mašta igra u tumačenju nasleđa?

Stanica 8: Legenda o „Petiju” – mit naspram činjenice

Saveti za vođenje

Pitajte učesnike znaju li neke lokalne legende iz sopstvenih sredina. Pozovite ih da razmisle zašto se priče poput „Petija” i dalje prepričavaju, čak i bez istorijskih dokaza, pre nego što ispričate legendu.

Napomene o kulturnom nasleđu

Legenda o „Petiju” deo je savremenog urbanog folklora Novog Sada. Iako je ne potkrepljuju istorijski dokazi, priča odražava kako zajednice stvaraju mitove da objasne nepoznata mesta, sačuvaju lokalne tradicije i ojačaju kulturni identitet.

Pitanja za razmišljanje

Zašto ljudi i dalje pričaju lokalne legende?

Mogu li mitovi postati deo kulturnog nasleđa?

Kako možemo razlikovati folklor od istorijske činjenice?

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 9: Enigma malteškog krsta

Saveti za vođenje

Pozovite učesnike da posmatraju simbole uklesane u zidine tvrđave pre nego što objasnite njihovo značenje. Pitajte ih zašto simboli mogu ostati važni čak i kada njihova prvobitna svrha više nije potpuno jasna.

Napomene o kulturnom nasleđu

Malteški krst je jedan od nekoliko istorijskih simbola sačuvanih unutar Petrovaradinske tvrđave. Iako je njegov tačan značaj na ovoj lokaciji neizvestan, on odražava vojne, verske i kulturne uticaje koji su oblikovali tvrđavu kroz istoriju.

Pitanja za razmišljanje

Zašto simboli ostaju značajni tokom vremena?

Kako jedan simbol može imati različita tumačenja?

Šta nam simboli govore o prošlosti grada?

Stanica 10: Tunel ispod Dunava – nevidljivi sistemi

Saveti za vođenje

Pitajte učesnike misle li da je legenda o tunelu ispod Dunava istinita. Podstaknite ih da porazgovaraju zašto priče o skrivenim mestima često opstaju čak i bez istorijskih dokaza.

Napomene o kulturnom nasleđu

Priče o tunelima ispod Dunava generacijama su deo folklora Novog Sada. Iako nijedan dokaz ne potvrđuje njihovo postojanje, ove legende pokazuju kako usmena predanja i lokalno pripovedanje postaju deo kulturnog nasleđa i kolektivnog pamćenja grada.

Pitanja za razmišljanje

Zašto skrivena mesta nadahnjuju priče i legende?

Može li priča postati deo nasleđa bez istorijskih dokaza?

Kako lokalne legende oblikuju identitet grada?

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 11: Crkva na Tekijama – sneg u avgustu

Saveti za vođenje

Pozovite učesnike da posmatraju crkvu i njeno okruženje pre čitanja teksta. Pitajte ih kako mesta povezana sa različitim kulturama i religijama mogu čuvati više slojeva istorije i pamćenja.

Napomene o kulturnom nasleđu

Crkva Snežne Gospe na Tekijama stoji na mestu koje su oblikovale i osmanska i hrišćanska tradicija. Njena istorija i legenda o „snegu u avgustu” pokazuju kako istorijski događaji, verska verovanja i lokalne tradicije zajedno doprinose kulturnom identitetu Novog Sada.

Pitanja za razmišljanje

Kako jedno mesto može predstavljati različite kulture i tradicije?

Zašto se legende često vezuju za verska mesta?

Čemu nas ovo mesto uči o suživotu i zajedničkom nasleđu?

Prateći materijal

Nakon ture

Ukupno trajanje: 15–20 minuta

Ciljevi

Pomozite učesnicima da:

razmisle o odnosu između istorije, mitova i kolektivnog pamćenja;
prepoznaju vrednost očuvanja i vidljivog i skrivenog nasleđa;
razviju kritički pogled na istorijske naracije i lokalne legende.

Rad sa grupom

Započnite kratkim individualnim osvrtom, nastavite grupnim razgovorom i završite zajedničkom aktivnošću deljenja. Podstaknite učesnike da poštuju različita tumačenja i potkrepe svoja mišljenja primerima sa ture.

Potreban materijal

Samolepljive papiriće ili beležnicu

Olovku

1. Činjenica, mit ili sećanje? (5 minuta)

Pitajte učesnike:

„Koja vas je stanica navela da preispitate razliku između istorije i legende?“

Pozovite nekoliko učesnika da objasne svoj izbor.

2. Pogled ispod površine (5 minuta)

Prodiskutujte sledeća pitanja:

Zašto neke priče opstaju generacijama?

Kako mitovi mogu uticati na to kako ljudi vide neko mesto?

Treba li teške delove istorije pamtiti jednako kao i pozitivne?

3. Skrivena priča su važne (5–10 minuta)

Zamolite svakog učesnika da dovrši rečenicu:

„Jedna skrivena priča iz Novog Sada koju ću pamtiti jeste...”

Pozovite učesnike da podele svoje odgovore sa grupom i porazgovaraju o tome kako je saznavanje o manje poznatim pričama promenilo njihovu sliku o gradu.

Završetak

Zaključite naglašavajući da razumeti grad znači gledati dalje od njegovih znamenitosti i poznate istorije. Skrivena priča, teški događaji, lokalne legende i kolektivno pamćenje zajedno doprinose dubljem razumevanju kulturnog nasleđa i podstiču nas da kritički razmišljamo o tome kako se prošlost pamti i tumači.

Prateći materijal

Reference

- Milković, V. (2001). Petrovaradin kroz legendu i stvarnost. Novi Sad. Primarno istraživanje o podzemnim vojnim galerijama i lokalnim misterijama.
- Milković, V. (2007). Petrovaradinska tvrđava – kosmički lavirint otkrića. Novi Sad. Analiza sistema tunela dugog 16 km i enigme malteškog krsta.
- SyFy Channel / Pilgrim Films & Television (2011). Ghost Hunters International: epizoda „Army of the Dead”. Dokumentacija o paranormalnim istraživanjima u tunelima Petrovaradina.
- Okrugić, I. (1881). Crkveni zapisi crkve Snežne Gospe (Tekije). Hronike ekumenskog svetišta i simbolike krsta iznad polumeseca.
- Vojni arhivi Bitke kod Petrovaradina 1716. Izveštaji princa Eugena Savojskog. Dokumentacija o porazu osmanskih snaga i legendi o „avgustovskom snegu”.
- Predić, U. (1905). Sporna ikona Bogorodice. Zapisi Almaške crkve o teološki „nepravilnom” prikazu pokreta u sakralnoj umetnosti.
- Totović, V. (1916). Arhiva prvog domaćeg nemog filma „Lopov kao detektiv”. Zapisi o pionirima kinematografije u Novom Sadu i filmskom setu u Ulici Ilije Ognjanovića.
- Vojni zapisi iz Drugog svetskog rata (1941–1944). Izgradnja betonskih bunkera od strane vojske NDH. Istorijska dokumentacija o odbrambenim objektima u Kameničkom parku.
- Milković, V. (1999). Misterije Petrovaradinske tvrđave. Istraživanje o legendi o čudovištu „Peti” i navodnom tunelu ispod Dunava.
- intervjui
vesti
društvene mreže
blogovi